

SOVYETLER'DEN TKP'YE PARA YARDIMI

22 Ağustos 2022

Yıldırım Koç

Yukarıdaki sayfalar, TKP'nin Sovyetler Birliği'nden aldığı yardımlar konusunda TÜSTAV tarafından yayımlanan **1926-1927 TKP MK Tutanakları, Büyük Kırılma** (Dervişoğlu, Sinan, Tüstav Yay., İstanbul, 2007) kitabından bazı bölümlerdir.

Nihai amacı sınıfsız ve sömürsüz bir dünya yaratmak isteyenlerin kader birliği yapması, Marx ve Engels'in 1848 yılında yayımlanan Komünist Manifesto'da belirttiği gibi "birleşmesi" gerekir. "Enternasyonalizm" denilen bu birleşmedir, kader birliği yapılmasıdır. Kader birliği yapmadan, yalnızca yardımlaşma, işbirliği, dayanışma ise bundan farklıdır.

Ancak bu birleşme ve kader birliği demokratik bir biçimde işlemeli, dünya devrimi adına bir ülkenin çıkarlarının ön planda tutulduğu, tek taraflı bağımlılığa yol açan bir ilişkiye dönüşmemelidir. Özellikle de taraflardan biri maddi açıdan diğer tarafa bağımlı ise ve onun demokratik olmayan biçimde belirlediği politikaları uygulamak zorundaysa, enternasyonalizmde veya kader birliğinde ciddi sorunlar var demektir.

Atatürk döneminde TKP'nin sorunlarından biri, işçi sınıfının sermayedar sınıfa ve yoksul köylülüğün toprak ağalarına karşı etkili ve yaygın bir mücadelesinin olmadığı ve TKP'nin faaliyetleri için gerekli maddi desteği sağlamadığı koşullarda, Sovyetler Birliği'nden alınacak maddi yardımın son derece önemli olmasıdır. Güncel görevin, dünyadaki tek sosyalist ülke olan Sovyetler Birliği'nin korunması ve güçlendirilmesi olarak algılandığı koşullarda ve dönemde, bu maddi destek normal karşılanmakta, bir hak olarak düşünülmekteydi. Ancak bu maddi destek, Türkiye'de çok tepki çekmekte ve komünistlerin başka bir devletin ajanları olmakla suçlanmasına yol açmaktaydı.

Kemalist Devrim'in TKP'ye kuşkuyla yaklaşmasının nedenlerinden biri, TKP'nin çalışmalarında yurtdışından gelen kaynakların kullanılmasıydı. TKP'nin çok eski kadrolarından ve bir dönem yöneticilerinden Bilal Şen, anılarında şunları yazıyordu: "Aklı başında olan, samimi, namuslu, kendi kaprislerine esir olmayan her Türk komünisti, Sovyetlerin kardeş yardımı olmadan savaşta başarı kazanamayacağını bilir. SBKP yardımının yüce önemini anlar. Onun maddi ve manevi fikri yardımını candan ister." (Akbulut, Erden-Ersin Tosun, **Bilal Şen, Anılar, Notlar**, Genişletilmiş 2. Baskı, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2019;184)

Mustafa Kemal Paşa, Türk komünistlerinin Sovyet Rusya'dan yardım aldıklarını Mustafa Suphi'nin temsilcisi olarak Ankara'ya gelen Süleyman Sami'den 1920 yılı Ağustos ayı ortalarında doğrudan öğrendi. Bu görüşmede Mustafa Kemal Paşa "Sizin parti kime bağlıdır ve parayı nereden alıyor?" sorusunu soruyor. Süleyman Sami'nin yanıtı şöyledir: "Partimiz, Üçüncü Enternasyonal'e bağlıdır ve parayı da oradan almaktadır." Mustafa Kemal Paşa'nın "Ruslar bize yardım eder mi?" sorusuna da şöyle yanıt veriyor: "Rusya Cumhuriyeti, ortak düşmanımız olan emperyalistlerin çökertilmesi ve ezilen hakların kurtarılması için yardım etmeyi kararlaştırmıştır. Fakat Anadolu hükümetinin, komünizme çok uzak ve yabancı oluşu, Rusya'da Türkiye'yle ilgili kuşklar doğmasına yol açabilir. Kesin ve geniş bir destek alabilmek için Türkiye, kapılarını komünist görüşlere açmalıdır." (ATABE,C.9;2002;272-273)

Bu yardım birkaç biçimde gerçekleştirildi.

Bir yöntem, Komünist Enternasyonal'in TKP'ye düzenli olarak verdiği paraydı. İkinci yöntem, Uluslararası Kızıl Yardım (MOPR) örgütü aracılığıyla yapılan yardımlardı. Üçüncü yöntem, TKP yöneticilerinin bazılarının Sovyetler Birliği'ne ait olup Türkiye'de faaliyet gösteren şirketlerde çalışmalarıydı. Dördüncü yöntem ise, gerçekleşip gerçekleşmediği konusunda somut bilgi olmayan Profintern (Komintern'e bağlı Sendikalar Kızıl Enternasyonal) yardımlarıdır.

Uluslararası Kızıl Yardım (MOPR) örgütü Komünist Enternasyonal'in 1922 yılında toplanan 4. Kongresi'nde 30 Kasım 1922 tarihinde yapılan görüşmede kabul edilen kararla kuruldu. Bu örgütün amacı, "kapitalizmin hapse atılmış kurbanlarına maddi ve manevi yardım" sağlamaktı. (Riddell, John (ed.), **Toward the United Front, Proceedings of the Fourth Congress of the Communist International-1922**, Brill, Leiden, 2012;959-961)

SENDİKALAR KIZIL ENTERNASYONALI'NDEN PARA TALEBİ

TKP'den Profintern'e (Komintern'e bağlı Sendikalar Kızıl Enternasyonalı) gönderilen Aralık 1924 tarihli yazıda Profintern'den toplam 2130 dolar tutarında "düzenli sübvansiyon" talep ediliyordu (Bu tarihlerde 31,1 gram altının fiyatı 20,67 Dolardı):

"Yaklaşık 6 aydır, Türkiye işçi hareketi yeni bir atılım içinde. (...) Ne yazık ki TKP'nin sendikal komisyonu Profintern'den hemen hemen hiçbir destek almadığından, bu hareketlere çok etkili biçimde yardımcı olma ve mümkün olan yararların hepsini sağlama durumunda değil. (...) Birinci olarak Teali'ye (Amele Teali Cemiyeti, YK) düzenli maddi yardım vermemiz gerekiyor. Sonra ücretli en az iki sendikal teşkilatçıya sahip olmamız ve bunların mahalli teşkilatlara tavsiyede bulunmak ve hatalarını yerinde düzeltmek üzere seyahat etmelerini sağlamamız gerekiyor. Üçüncü olarak, teşkilatların faaliyetini teşvik etmek ve emekçi yığınların bilincini uyandırmak için haftalık veya on beş günlük bir işçi gazetesi kurmamız gerekiyor. Bu konuda Profintern'den talep ettiğimiz sübvansiyon ile ilgili bir bütçe hazırladık. Sonuçları, partimizin sendikal çalışmalara hâlihazırda sağladığı yardımı hesaba katarak çıkarttık. Profintern'den talebimiz yıllık İKİ BİN doları biraz aşılıyor." (Akbulut, Erden-Mete Tunçay, **İstanbul Komünist Grubu'ndan (Aydınlık Çevresi) Türkiye Komünist Partisi'ne, 1919-1926, 2. Cilt, 1924-Mart 1925**, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2013;172-173)

KOMİTERN'DEN ALINAN PARA

Şefik Hüsnü'nün 4 Temmuz 1925 ve 15 Temmuz 1925 tarihlerinde TKP Merkez Komite Sekreteri Vedat Nedim Tör'e gönderdiği talimat şöyleydi:

"Hâlihazırda Partinin en ivedi görevleri, taşranın merkezle bağlarını pekiştirdikten sonra, yazılı propaganda faaliyetini gecikmeksizin yeniden başlatmak ve parti basınına canlandırmak; bu alanda tanınmamış yoldaşların ustaca sızması yoluyla sendikalarla bağlarımızı yeniden kurmak; gençlik kadrolarını yeniden oluşturmak; ve nihayet Aydınlık kütüphanesini yeniden açmaktır. Bu görevlerin hepsinin yerine getirilmesi için, KEYK (Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi, YK) Partinin emrine aylık bin yüz lira veriyor: Bunun 450'si 6 profesyonel militanı Partinin hizmetine koymak, 200'ü broşürler için, 250'si gazete için, 100'ü ev ve büro kiralamak için ve 100'ü kütüphane için kullanılacak. Hapishanedeki yoldaşlarımız için MOPR'dan aylık 150 dolarlık bir yardım sağladık." (Akbulut, Erden-Mete Tunçay, **İstanbul Komünist Grubu'ndan (Aydınlık Çevresi) Türkiye Komünist Partisi'ne, 1919-1926, 3. Cilt, Mart 1925-Mayıs 1926**, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2013;49-50)

MOPR (ULUSLARARASI KIZIL YARDIM) YARDIMLARI

Şefik Hüsnü, 15 Ağustos 1925 tarihinde Komintern "Doğu Seksiyonu Yönetimine" yazdığı mektupta şunu söylemektedir: "MOPR yardımının ve partinin düzenli sübvansiyonunun gönderilmesini takip etmek gereklidir." (Akbulut-Tunçay,2013;57)

TKP'nin ve TKP üyelerinin yurtdışından maddi destek almaları konusu 1927 tevkifatı sırasında kamuoyuna yansıdı. 22 Ocak 1928 tarihli **Akşam Gazetesi'**nde TKP Merkez Komite Sekreteri Vedat Nedim Tör'ün şu ifadesi yer almaktadır: "Yine kendi itirafatından tahakkuk ediyor ki, Vedat Nedim Bey, katib-i umumiliği işgal eylediği müddet zarfında 'Moper' ismindeki Beynelmilel İnkılâp Mübarizlerine Yardım müessesesinden her ay iki bin lirayı müteceviz bir meblağ almakta ve bu meblağı o zaman mahbus bulunan arkadaşlarına, bunların ailelerine ve komünistlerden işsiz kalanlara dağıtmakta imiş." (Atasoy, Emel Seyhan (der.), **1928 TKP Davası**, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2008;130)

Vedat Nedim Tör'ün mahkemedeki ifadesinde de bu yardım anlatılıyordu: "Mevkuf arkadaşlara Moskova'dan, kızıl yardım teşkilâtı tarafından gönderilen paraları taksim ile dağıttık; Moskova ve Harici Büromuz bizden daha fazla faaliyet ve tahrikât istediler; gazetelere aksedecek faaliyetler göremeyince de Üçüncü Enternasyonal Merkez-i Umûmisinden muntazaman gönderilen 1000 dolarlık tahsisat kesildi." (Tevetoğlu, Fethi, **Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler (1910-1960)**, Ankara, 1967;399)

TKP yöneticilerinin bazıları Türkiye'deki Sovyet Őirketlerinde alıŐıyordu: "Komünist Partisi'nin para desteği yapmak için kullandığı kaynaklar bir takım Rus teŐekkülleri idi. Mesela, Merkez Komite yelerinin mühim bir kısmı bu teŐekküllerde çalıŐmakta idiler: Hamdi Őamilof, Rus Harici Ticaret Bankası'nda; Hsn Said Sovyet Vapur Acentası'nda; Vedat Nedim (Tr) Askot Őirketi'nde; Őevket Süreyya (Aydemir) Neft-Sendikat'da memur idiler." (Tevetoğlu,1967;400)

TKP ve komünistler bu desteği, birlikte sürdürülen sınıfsız ve sömürüsüz bir dünya mücadelesinde "enternasyonalist görev ve dayanışma" olarak görüyorlar ve kabul ediyorlardı. Ancak, kendisi bir kurtuluŐ ve bağımsızlık mücadelesiyle kurulmuŐ olan devletin ve halkın gözünde, "yabancı bir devletten para almak" ok büyük bir suçtu, başka bir devlet adına "ajanlık" kabul ediliyordu ve bu yola baŐvuranların halktan tecrit olmasına ve hatta halkın nefretini kazanmasına neden oluyordu.